

Міністерство освіти і науки України. (2023). *Освіта і наука України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник*. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna_serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf

СвітОсвіт. (2024). *Розробка курсу «Агросфера» та підготовка вчителів*. <https://teacher.ua1.net.ua/Agro.html>

— 90 —

УДК 377:624.05-051]:620.91-027.236-047.22

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

Денис Натеса,
аспірант відділу змісту і технологій
професійної освіти Інституту професійної
освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0009-0001-1744-3209>
e-mail: study.natesa@gmail.com

Анотація. У статті досліджуються педагогічні умови розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі. Установлено ключові умови ефективного розвитку правової компетентності, зокрема ціннісно-мотиваційні, змістові, методичні й організаційні аспекти. Обґрунтовано значення інтеграції педагогічних, андрагогічних і правових підходів, а також використання відкритої освіти й цифрових технологій у процесі формування правосвідомості.

Ключові слова: професійне навчання, педагог, правова компетентність, педагогічні умови, розвиток, здобувачі освіти.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF LEGAL COMPETENCE OF VOCATIONAL TEACHERS OF CONSTRUCTION INDUSTRY VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Denys Natesa,

*Postgraduate Student of the Institute of
Vocational Education of the NAES of Ukraine*

Abstract. The article examines the pedagogical conditions for developing the legal competence of vocational training instructors in construction-sector vocational education institutions. Key conditions for the effective development of legal competence are identified, including value-motivational, content-related, methodological, and organizational aspects. The study substantiates the importance of integrating pedagogical, andragogical, and legal approaches, as well as utilizing open education and digital technologies in the process of forming legal awareness.

Key words: professional training, teacher, legal competence, pedagogical conditions, development, students.

Сучасні трансформаційні процеси в системі професійної освіти України, спрямовані на інтеграцію в європейський освітній простір та забезпечення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців, зумовлюють потребу у формуванні високого рівня правової компетентності педагогів професійного навчання. Особливої актуальності ця проблема набуває в закладах професійної освіти будівельної галузі (Каленський, 2025), де діяльність педагогів пов'язана з дотриманням норм охорони праці, техніки безпеки (Kamenska et al., 2023), трудового законодавства та професійної етики. Недостатня розробленість методичних засад правової підготовки, фрагментарність правових знань і відсутність цілісної системи розвитку правової культури педагогів обумовлюють необхідність наукового пошуку ефективних педагогічних умов, що сприятимуть формуванню їхньої правової компетентності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та визначенні педагогічних умов розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі як важливої складової їхньої професійної

компетентності та готовності діяти в межах правового поля освітньої і виробничої діяльності.

У процесі дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних методів, що забезпечили наукову обґрунтованість і достовірність результатів. Теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація й систематизація – застосовувалися для вивчення і критичного осмислення наукових джерел із проблем правової компетентності педагогів. Структурно-функціональний аналіз слугував для виокремлення основних педагогічних умов розвитку правової компетентності.

На основі аналізу наукових праць українських дослідників можна узагальнити та виокремити систему педагогічних умов, що забезпечують ефективний розвиток правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі.

Передусім С. Васирина (2017) визначає, що ключовими умовами правової підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів є створення освітнього середовища, яке формує в здобувачів освіти і педагогів стійку мотивацію до правомірної поведінки, а також інтеграція правового компонента в усі види навчальної діяльності. Вона наголошує на важливості взаємозв'язку між теоретичним правовим знанням і практичними діями педагога, що проявляється в моделюванні правових ситуацій, тренінгах з вирішення професійних конфліктів, дискусіях щодо правових кейсів.

Зі свого боку М. Городинський (1998) зосереджує увагу на методологічному аспекті й визначає як головну умову забезпечення змісту правової освіти цілеспрямоване формування в майбутнього педагога системи цінностей, побудованої на принципах законності, відповідальності і соціальної справедливості. Його підхід орієнтується на формування правової свідомості через гуманістичну парадигму освіти, де педагог виступає не лише носієм правових знань, а й моральним взірцем правової поведінки. Дослідник Я. Кічук (2002) підкреслює соціально-педагогічні умови, зокрема значення педагогічної взаємодії, соціального середовища та професійного мікроклімату освітнього закладу. На його думку, формування правосвідомості педагогів потребує середовища довіри, діалогу й партнерства, що стимулює усвідомлення власної правової відповідальності й громадянської позиції.

Д. Коваленко (2013) розглядає розвиток правової компетентності як елемент професійної підготовки інженера-педагога й наголошує на

необхідності інтеграції правового змісту у фахові дисципліни. Учений виокремлює три ключові педагогічні умови: поєднання правових знань із професійними ситуаціями; розвиток правового мислення через аналіз виробничих конфліктів і формування здатності до саморегуляції в межах правових норм. В. Пугач (2020) конкретизує умови формування правової компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я, які можна екстраполювати на педагогів будівельної галузі. Серед визначальних – забезпечення міждисциплінарної інтеграції, мотиваційно-ціннісна орієнтація навчання, застосування активних методів (кейс-метод, рольові ігри, симуляції) та рефлексивна оцінка рівня власної правової готовності.

П. Шевцов (2025) розглядає педагогічні умови крізь призму компетентнісного підходу й доводить, що розвиток правової компетентності можливий за наявності трьох взаємопов'язаних чинників: організаційно-педагогічного (наявність структурованої програми правової підготовки), методичного (системне використання інтерактивних технологій навчання права) та психологічного (створення умов для формування позитивної правової мотивації). Він підкреслює важливість створення рефлексивного простору, де педагог має можливість усвідомити власні правові дії, оцінити їх наслідки та скоригувати поведінку.

Дещо ширше трактує проблему Е. Tsareva (2021), яка у своїх дослідженнях підкреслює роль професійного середовища й інституційної підтримки у формуванні правової й професійної компетентності майстрів виробничого навчання. Науковиця виділяє умови, пов'язані з: а) організацією освітнього процесу на основі принципів законності та етичності; б) підвищенням рівня педагогічної автономії; в) створенням системи наставництва, де досвідчені викладачі допомагають молодим педагогам опановувати норми професійного права.

Тож, узагальнюючи позиції науковців, можна визначити такі базові педагогічні умови розвитку правової компетентності педагогів:

ціннісно-мотиваційна орієнтація освітнього процесу, спрямована на формування позитивного ставлення до правових норм, усвідомлення соціальної відповідальності й громадянського обов'язку (Городинський, 1998; Кічук, 2002).

інтеграція правового компоненту у фахову підготовку, що передбачає поєднання теоретичних знань із практичними виробничими ситуаціями (Коваленко, 2013; Пугач, 2020).

використання активних та інтерактивних методів навчання – ділові ігри, аналіз кейсів, правові тренінги, моделювання ситуацій – для розвитку правового мислення і здатності приймати правомірні рішення (Василина, 2017; Шевцов, 2025).

створення сприятливого освітнього середовища та соціально-педагогічного мікроклімату, що забезпечує партнерство, довіру та колегіальну відповідальність педагогів (Кічук, 2002; Tsareva, 2021).

методичне й організаційне забезпечення системи правової підготовки, яке включає наявність програм, курсів, тренінгів і механізмів наставництва (Шевцов, 2025; Tsareva, 2021).

У результаті власних наукових досліджень проблеми розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі ми визначили такі основні *педагогічні умови* означеного процесу: *реалізація можливостей відкритої освіти та інтеграція методологічних підходів і принципів педагогіки, андрагогіки й права; диджиталізація й технічне оснащення освітньо-професійного середовища; інтеграція можливостей формальної, неформальної й інформальної освіти.*

Так, реалізація можливостей відкритої освіти та інтеграція методологічних підходів і принципів педагогіки, андрагогіки й права забезпечують цілісний розвиток правової компетентності педагогів професійного навчання будівельної галузі, сприяючи поєднанню теоретико-правових знань із практичною діяльністю, формуванню правосвідомості й відповідальної педагогічної поведінки. Диджиталізація й сучасне технічне оснащення освітньо-професійного середовища створюють умови для інтерактивного навчання, ефективного використання цифрових ресурсів і платформ (Базилук та ін., 2017; Каленський, 2005), а також підвищують рівень правової компетентності педагогів професійного навчання будівельної галузі через практичну реалізацію правових знань у цифровому середовищі. Інтеграція можливостей формальної, неформальної й інформальної освіти сприяє комплексному розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання будівельної галузі, поєднуючи систематизовані знання, практичні навички та життєвий досвід у правовій сфері.

Висновки. З огляду на здійснений аналіз доходимо висновку, що розвиток правової компетентності педагогів професійного навчання в будівельній галузі можливий лише за умови системного поєднання ціннісних, змістових, методичних і соціально-організаційних чинників,

що створюють цілісне педагогічне середовище правового розвитку особистості педагога. Перспективи досліджень полягають у впровадженні інноваційних педагогічних технологій і цифрових інструментів для підвищення правової компетентності педагогів будівельного профілю.

Список посилань

Базелюк, О. В., Каленський, А. А., Кравець, С. Г., Майборода, Л. А., Мишишен, А. В., & Голуб, І. І. (2017). *Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до дистанційного навчання кваліфікованих робітників*.

Василина, С. І. (2017). *Психолого-педагогічні умови правової підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04*. https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/svr/04/dysert_vas.pdf

Городинський, М. І. (1998). *Педагогічні умови забезпечення змісту правової освіти майбутнього вчителя* : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01

Каленський, А. А. (2005). *Методика застосування інформаційних технологій навчання (управління і тактичні дисципліни): навч.-метод. посіб.* ВПЦ «Київ. ун-т».

Каленський, А. А. (2025). Педагогічні умови розвитку енергоефективної компетентності майбутніх фахівців будівельної галузі. *Professional Pegagogics*, 1(30), 204–212.

Кічук, Я. В. (2002). *Соціально-педагогічні умови формування правосвідомості майбутніх учителів у педагогічних коледжах*: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04.

Коваленко, Д. В. (2013). Професійно-правова компетентність інженера-педагога як мета професійно-правової підготовки майбутнього фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 33, 194–202. <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2013/33/34.pdf>

Пугач, В. М. (2020). *Формування правової компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я у процесі фахової підготовки*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04.

Шевцов, П. В. (2025). Педагогічні умови формування правової компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної

підготовки. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (15).
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14965611>

Kamenska, I., Bokshyts, O., Prokhorchuk, P., Kalenskyi, A., Yevdokhovych, B., Bloshchynskyi, I., & Prokhorchuk, O. (2023). Labour Inspection as one of the main mechanisms for controlling occupational injuries. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 15(4), 88–101.

Tsareva, E. (2021). Pedagogical conditions for the development of industrial training masters' professional competence in institutions of vocational education services. *Professional Pedagogics*, 2(23), 36–45.
<https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.36-45>

— 90 —

УДК 378.14:005.336.2:37.015.3(477)(045)

ФОРМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Лідія Гуменна,
молодший науковий співробітник відділу
фахової передвищої освіти Інституту
професійної освіти НАПН України,
<http://odcid/0000-0003-3813-5894>
e-mail: red-ipto@ukr.net

Анотація. На основі аналізу сучасних викликів воєнного та повоєнного часу розглянуто форми розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів. Розкрито зміст трансформацій у системі підвищення кваліфікації, що зумовлені потребою забезпечення стійкості освітнього процесу, психологічної підтримки та цифровізації навчання. Обґрунтовано ефективність застосування коучингових технологій, тьюторського супроводу, дистанційних і змішаних форматів навчання як засобів професійного зростання викладачів. Висвітлено значення саморефлексії,